

Bland härdar i Västerbottens och Norrbottens kustland

Under 2012-2013 har 32 härdar (eldstäder) undersökts i kustlandet i Västerbotten och Norrbotten. Vi har gjort ett slumpmässigt urval av de som betraktats som fornlämningar. Utgångspunkten var att få ett statistiskt urval för datering och innehåll i härdarna.

Härd med stenpackning vid kustbandet nära Piteå stad.

Förfaringssättet har inneburit att man blivit tvungen att färdas på vägar och kommit till platser som man aldrig tidigare sett, dessutom fick man uppleva boende av varierande klass. Vi kan med varm hand rekommendera Stormyrbergets lantgård för ett fint bemötande och mysigt boende.

En stor hjälp för att hitta fram till varje undersökningsplats har varit bilens GPS. Dock hände det flera gånger att GPS-en markerade att vi körde i villande skog utan vägar.

Utgrävningar ute i villande skog kräver att man bära all utrustning som behövs. Som tur har vi haft tillgång till en bärsele (en sorts ryggsäck). På den kunde den mesta utrustningen fästas. Som packåsna fick den unge och vältränade Markus Fjällström tjäna.

Markus Fjällström med packning på bärsele på väg mot utgrävningsplats. Packningen består av såll, avvägningsinstrument, metalldetektor etc.

Utgrävningsplatserna låg på varierande avstånd från körbar väg. Som mest fick vi gå 3-4 km enkel väg. Eftersom det ibland var mycket våtmarker och även vattendrag som skulle korsas blev turen arbetsam. I de flesta fall kunde vi genomföra utgrävningarna under en dag på varje ställe. Det hände även någon gång att vi blev tvungna att kapa av träd som fallit ned på den skogsväg som vi körde på.

Markus Fjällström kapar träd som blåst ned på ödslig skogsväg i Norrbotten.

På ett antal platser som vi kom till var fornlämningarna mer eller mindre förstörda. I regel rörde det sig om arbeten i samband med skogsbruk.

Avverkningsområde i Byske, Skellefteå kommun, med sönderkörda fornlämningar.

Naturen själv medverkar också till att förstöra och bryta sönder lämningar.

Härd i Älvsby kommun där en tall slagit rot.

Det är mindre kul att undersöka lämningar som ockuperats av myror som i detta fall i Byske, Skellefteå kommun.

Vid utgrävningarna användes metalldetektor för att kontrollera vad som tappats i samband med härdarna på de lokaler vi kom till. Totalt genomgicks området kring 112 härdar. Tyvärr hade vi inte tillgång till pinpointer vilket skulle ha sparat mycket tid eftersom den ger mer exakt markering var metallfynden ligger.

Metalldetektor är spännande att använda, men kräver tillstånd. Man vet ju aldrig vad som kan komma fram. Man kan dock konstatera att det främst var vardagliga saker från 1700-1800-talet som poppade upp ur jorden.

Syring av järn och synål, påträffade med metalldetektor i Hortlax, Piteå kommun.

Under de två åren som vi var ute upplevde vi bara ett par riktigt regniga dagar resten var bra sensommarväder. I några fall blev utgrävningarna genomförda först under senhösten med kallt och fuktigt väder som följde.

Utgrävningar av härd vid sjö inom Piteå kommun, på senhösten, i kallt och blåsigt väder. På bild är Ingela Bergman.

Vi följde genomgående samma schema när vi kommit fram:

- 1 Lokalisering av lämningarna. Detta var inte alltid lätt pga av dåliga inventeringsbeskrivningar och felaktiga bedömningar.
- 2 Markus genomförde karteringar med måttband eller GPS och sedan avsökning med metalldetektor.
- 3 Lars genomförde utgrävningar av halva härdens samt ritningar och beskrivningar.
- 4 Lämningarna återställdes.

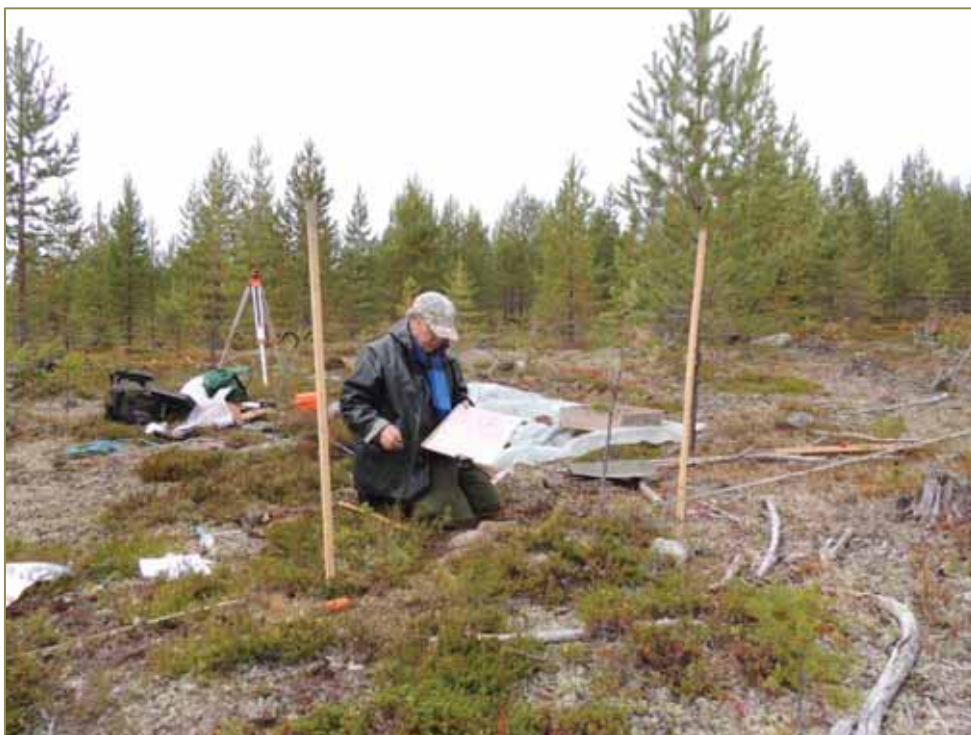

Markus Fjällström prickar in metalldetektorfynd vid Daltjärnen inom Älvsby socken.

Kartering med måttband av lokal med 14 härdar i Drängsmark, Skellefteå kommun.

Lars Liedgren ritat profil. Medeltida härd vid Gråträsk, Piteå kommun.

I relativt många härdar påträffades brända ben. I regel rörde det sig om splinter från klyvning av ben för att komma åt märg. I ett fall hittades en härd med stora mängder mycket små ben. I det fallet togs all jord från härdytan hem och jorden gick igenom med hjälp av förstoringsglas. Vi kunde plocka upp närmare 12 000 små benfragment. Maria Vretemark kunde konstatera att det var närmast mosade ben från olika fiskarter.

Sotig härd med stora mängder brända ben, vid Visträsk, Älvsby kommun.

Vid våra turer igenom skogsmarkerna framgick att strängt taget all skog var genomhuggen i en eller flera omgångar. Ibland påträffades dock enstaka äldre tallar som av någon anledning klarat sig.

En ensam och månghundraårig tall vid viste i Piteå kommun.